

ТЕОРЕТИЧНА МОДЕЛЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ДОПОМОГИ ІНКЛЮЗИВНО-РЕСУРСНИХ ЦЕНТРІВ БАТЬКАМ ДІТЕЙ З РОЗЛАДОМ АУТИЧНОГО СПЕКТРА

Олена Матвєєва

аспірантка,

Інститут спеціальної педагогіки і психології
імені Миколи Ярмаченка НАПН України,

E-mail: elenamatveeva422@gmail.com

Серед завдань, які постають перед нашим суспільством у сфері освіти, першочерговим є забезпечення рівного доступу до освіти для всіх дітей, особливо тих, які потребують особливих умов виховання, корекційного навчання та розвитку особистості, соціальної інтеграції в реальному житті.

Когорта дітей з розладами аутичного спектру не є однорідною, оскільки кожен з них має унікальний набір особистісних характеристик, тому до них слід застосовувати диференційований підхід, заснований на світових стандартах, і розробляти ефективні методи корекції та навчання.

І якщо системна рання допомога має створити умови для введення дітей з аутизмом в освітній простір, то паралельно мають відбуватися два глобальні процеси:

- 1) виховання та навчання дітей з РАС у загальноосвітніх закладах;
- 2) індивідуальна корекційно-розвивальна робота, із залученням батьків через надання їм професійної допомоги.

Фахівці-учасники об'єднані в мультидисциплінарну команду для розробки та впровадження індивідуальної програми розвитку дитини з РАС.

Методологічною основою дослідження стали ідея гуманізації та демократизації освітнього процесу, ідея цілісного системно-структурного підходу до його організації, концепція особистісно зорієнтованої освіти [1].

Теоретична основа спирається на принцип уявлення про взаємозв'язок процесів навчання й розвитку (І. Бех, В. Засенко, Н. Засенко, О. Киричук, С. Максименко, Т. Сак, М. Тарасевич, Ю. Швалб); положення вітчизняної спеціальної педагогіки та психології про складну структуру порушення

(В. Тарасун, О. Хохліна); основні положення теорії корекційного навчання та виховання, їх вплив на внутрішні процеси розвитку (І. Бех, В. Бондар, В. Засенко, А. Колупаєва, В. Кобильченко, С. Максименко, І. Моргуліс, Л. Прохоренко, Т. Сак, М. Тарасевич, М. Шеремет); психолого-педагогічні дослідження молодшого шкільного та підліткового віку та їх особливостей (О. Бабяк, Л. Божович, І. Омельченко).

Проблеми навчання, виховання та розвитку дітей з РАС висвітлювалися та вивчалися в науковій медичній, психологічній та педагогічній літературі протягом багатьох десятиріч. В основному це були зарубіжні дослідження (Н. Asperger, L. Bender, M. Bristol, S. Harris, В. Hermelin, L. Kanner etc.).

Наша мета – висвітлити розроблену теоретично обґрунтовану модель системи надання професійної допомоги батькам дітей з РАС в умовах ІРЦ.

Для досягнення мети проаналізовано досліджувану проблему та визначено методичні підходи до трактування сутності педагогічних засад професійної допомоги, з'ясовано особливості ключових етапів надання професійної допомоги батькам дітей з РАС в умовах ІРЦ.

Надання психолого-педагогічної допомоги сім'ям цієї категорії дозволяє вирішити проблеми диференційованої та адресної допомоги дитині з РАС шляхом оптимізації внутрішньосімейної атмосфери, гармонізації міжособистісних, подружніх, батьківсько-дитячих та дитячо-батьківських стосунків. Різноманітні форми навчання як у державних, так і в недержавних навчальних закладах, робота з дітьми з порушеннями психофізичного розвитку включають таку сім'ю в поле корекційного впливу як основний стабілізуючий фактор соціальної адаптації дитини [2].

Відсутність налагодженої державної системи професійної допомоги сім'ям, які виховують дітей з РАС в умовах ІРЦ, та єдиної державної політики щодо її створення не дозволяє вирішити численні труднощі цієї категорії осіб. З огляду на глобальність і масштабність цієї проблеми, що полягає в необхідності обов'язкової підготовки матеріально-технічного забезпечення, економічної та соціально-правової бази, обмежимося формулюванням основних

концептуальних положень, цілей, завдань і принципів, визначенням напрямки та зміст професійної допомоги сім'ям, які виховують дітей (підлітків, молодь, осіб) з РАС.

Професійна допомога реалізується у формі навчально-виховної роботи з батьками в рамках психолого-педагогічного супроводу сімей (діагностика, консультування, корекція).

Під сім'єю при проведенні корекційних заходів розуміють природне адаптивне розвиваюче середовище, необхідний рівень гармонійних стосунків у якому забезпечують батьки дитини з РАС (або особи, які їх замінюють).

У результаті проведення психолого-педагогічних заходів постійно розширюються знання батьків про психофізичні особливості дитини, підвищується їх педагогічна компетентність, підвищується виховний потенціал сім'ї. Вони також набувають практичних навичок, які дозволяють методично і правильно організувати спілкування з дитиною [3].

Необхідно знати, що в контексті підготовки дитини до школи недостатньо дбати лише про формування загальних навчальних умінь, пов'язаних із процесом організації та засвоєння нової інформації та її збереження. Не менш важливим для дітей з РАС, враховуючи ряд специфічних особливостей, є розвиток так званого соціального інтелекту, здатності розуміти людей і орієнтуватися в соціальних ситуаціях, що визначає успішність соціальної взаємодії. Активне залучення до цього процесу батьків, які користуються довірою дитини, значно підвищує його ефективність. Але це неможливо без підвищення рівня їх обізнаності та володіння інформацією щодо супроводу та корекційного розвитку своїх дітей з урахуванням наявних особливостей.

Виходячи з вищесказаного ми пропонуємо модель професійної допомоги батькам дітей з РАС (рис. 1.).

Рис. 1. Модель професійної допомоги батькам дітей з РАС

Загальновідомо, що для того, щоб дитина з РАС адекватно реагувала на присутність інших людей поруч з собою, її треба підготувати:

- розвинути у неї почуття безпеки, а потім – довіри до соціуму;
- налагодити з нею спілкування хоча б через один інформаційний канал (орган чуттів)– зоровий, слуховий, тактильний (дотики);
- звертати увагу на її стан й усіма можливими способами знімати напругу, досягати розкутості і одночасно – організовувати, мобілізувати психомоторну сферу як основу розвитку психіки.

Включення дитини з РАС у дитячий колектив – це складний і тривалий процес, який має свої етапи та специфіку. Розвиваючим середовищем для них буде можливість відвідувати хоч якісь заняття з іншими дітьми – це може бути малювання, фізкультура чи музика, участь у святах, загальношкільних заходах. Така участь може стати для дитини з аутизмом частковою інклюзією, початком її поступового включення в дитячий колектив. Реалізація цього завдання неможлива без відповідної пропедевтичної роботи з батьками цих дітей.

Керівними принципами діяльності інклюзивно-ресурсних центрів є: повага та прийняття індивідуальних особливостей дітей, дотримання інтересів дитини, недопущення дискримінації та порушення прав дитини, конфіденційність, доступність освітніх послуг з раннього віку, міжвідомча взаємодія.

Надання фахової допомоги (консультативної та психолого-педагогічної) батькам (законним представникам) дітей з особливими освітніми потребами здійснюється спеціалістами ІРЦ шляхом індивідуальних консультацій у телефонному режимі або з використанням онлайн-ресурсів (мобільних додатків, електронної пошти тощо). За потреби спеціалісти ІРЦ можуть проводити групові онлайн-консультації для батьків (інших законних представників), педагогічних працівників закладів освіти шляхом розміщення інформації на онлайн-ресурсах ІРЦ, у тому числі в соціальних мережах, створення спільнот у соціальних мережах, мобільних додатків. Матеріали можна надсилати електронною поштою, розміщувати на сайті ІРЦ чи інших інтернет-ресурсах, зокрема у формі запитань-відповідей (з дотриманням захисту персональних даних та конфіденційності даних про запитувача), відео уроки або гіперпосилання на них.

У дослідженні обґрунтовано та розроблено модель системи надання професійної допомоги в ІРЦ батькам дітей з РАС, яка містить три блоки: цільовий (мета та завдання), змістово-операційний (рівні організації, принципи, компоненти, зміст, етапи, форми і метод) і ефективний (критерії і результат); на

основі теоретичної моделі з'ясовано організаційну та змістову складові системи надання професійної допомоги батькам дітей з РАС.

Список використаних джерел:

1. Виховання і розвиток дитини з порушеннями зору. Методичні рекомендації для батьків / Костенко Т. М., Довгопола К. С., Легкий О. М., Кондратенко С. В. Київ, 2020. 179 с.
2. Заверико Н. В., Соловйова Т. Г. Соціально-педагогічна робота з батьками, що виховують дітей з особливими потребами : навч.-метод. посіб. Запоріжжя : ПП «Тандем». 53 с.
3. Хмизова О.В. Організація психокорекційної роботи з батьками дітей з особливими потребами як складова цілісного процесу ранньої соціальної реабілітації. *Соціальна робота в Україні: теорія і практика науково-методичний журнал*. Київ, 2011. № 3. С. 203–211.